

KIBRIS TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜNDE POSTMODERNİZMİN ETKİLERİ

Ulus İRKAD

1970'lerde yapısalılık sonrası çalışmaların getirdiği toplumsal görüngünün yeniden yorumlanmasıyla doğan postmodernist eğilimler, yalnızca yeni bir estetiğin çözümlenmesi ve irdelenmesi için değil, aynı zamanda onu doğuran somut toplumsal koşulları belirlemesi için de önerilmiş bir dizi kavramı içerir. Jean François Leotard postmodernizmi modernin bir parçası olarak algılamakta ve şöyle demektedir: "Bir yapıt eğer ilkin postmodernse modern olabilir. Böyle anlaşılan postmodernizm, amacında modernizm değildir oluşumunda modernizmdir ve bu oluşum durumu süreklidir." (Lyotard, 1990:95)

Gerçekten de, estetiği ya da herhangi bir sanatsal eğilimi toplumsal bağlamından kopararak ele almayı belki de hiç düşünmemiş Batı metafiziğinin böyle bir yaklaşımı postmodernizmle birlikte geliştirdiğini sanmak söz konusu olamaz.

Ama, bu, postmodernizmin ürettiği toplumsal görüşlerin ya da geliştirdiği yeni toplum kuramlarının yalnızca estetik değer yargılarını temelendirmek için gerekli bir zemini hazırlamak amacıyla yönelik olduğu anlamına da gelmez.

Aksine, postmodernizm, öncelikle, Batı toplumlarının var olan konumunun gerek toplumsal değişkenler, gerekse ürettiği bilinç açısından irdelendiği bir yeni toplum kuramıdır.

Burada başından beri onu geliştirenler tarafından da ona karşı çıkanlar tarafından da savunulan bir yanına değinmek ve postmodernizmin kendisinden önceki büyük sosyolojik, filozofik ve ekonomik 'büyük' kuramlardan farklı bir olgu olduğunu vurgulamak gerekir; çünkü, daha çok modernizmin bünyesinde yer alan o kuramların temel eğilimlerinin ötesinde postmodernizm bir toplum mühendisliği yapmak, toplumun geleceğini belirleyecek kararlar ve modeller üretmek çabasında değildir.

Aksine, postmodernizm, yaşanan konumun ve durumun çözümlenmesine yönelik, onun tartışılmasını içeren, eleştirel dozu yüksek, bu nedenle de 'sistematiğe değil' denebilecek bir dizi yaklaşımın bütünüdür.

Bu bütün, modernizmin getirdiği sonuçları tartıştığı kadar, modernizmin geliştirmek istediği bilinci ve temel eğilimleri de ele alır. Modernizmin 18. yüzyılda başlayan epistemolojik bir çıkıştan, bir idealizmden totaliter denebilecek rejimlere dönüşen yapısı, postmodernizmin neyi irdelediğini belirleyen ilk adımdır.

Gerçekten de, başlangıçta evreni yeniden algılamak ve yorumlamak, onu aşkın güçlerin (örneğin Tanrı'nın) belirleyici

iradesinden bağımsızlaştırıp, doğal yasaların sınırları içinde tanımlamak, böylelikle de bireyin bilinç ve benlik özgürlüğünü yaratmak amacıyla geliştirilen modernizm, özellikle kapitalizmin gelişmesi, kütle üretiminin başlaması, toplumsal sistemlerin bu oluşumu destekleyecek biçimde merkezileşmesiyle birlikte hızla tutucu bir özellik kazanmıştır.

Bilginin merkezi kullanımıyla, planlama mantığıyla kendisini dışavuran modernist toplumsal eğilim, özellikle soyut bir gelecek kaygusunu güderek 'toplumsal mühendislik' yapmaya yönelmiştir. Yukarıda değinilen bilginin merkezileştirilmesi de, planlama düşüncesi de bu noktadan kaynaklanmıştır ve toplumbilimsel tüm olgular ekonominin gölgesine itilmişlerdir.

Ayrıca birey toplum için ya da toplumsal amaçlı olarak yapılmış planlar içinde onu gerçekleştirecek unsurlardan ancak 'bir tanesi' olarak düşünülmüş, eğitimden sağlık hizmetlerine, boş zaman kavramından toplumsal yararlılık kavramına kadar tüm edimler bu bağlamda tartışılmıştır.

Devletin otoritesini her geçen gün biraz daha artırması anlamına gelen bu ana yaklaşım içinde toplumsal sürekli olarak bireysel olanın önüne yerleştirmiştir, Geçmiş duygusu ve bilinci sürekli bir ilerleme mantığıyla yok sayılmış, yok edilmek istenmiştir (Kahraman, 1992:2)

Kültür modernist mantığın süzmeçilliği ile 'yüksek' kültür ve 'alçak' kültür olarak ikiye ayrılmış, pop kültür olarak da tanımlanan 'alçak' kültür sistematik olarak dışlanan, yalnızca otantik bir üretim olarak görülmüştür.

Tüm bu oluşumlar içinde rasyonalizm ve radikalizm modernizmin üzerine oturduğu, hiç ödün verilmeyen iki ana temeldir.

Modernizmin üretim kökenli kuramları sona ermiş, tüketim gerek kültürel gerekse edimsel bir gerçeklik olarak ağırlık kazanmış ve toplumsal belirleyici rolünü üstlenmiştir.

Postmodernist söylemin güçlerini tam olarak değerlendirebilmek için modern egemenlik biçimleri üzerinde durmamız gerekiyor. Daha önceki modern egemenliğin dünyası, ben ve öteki, beyaz ve siyah, içerisi ve dışarı, yöneten ve yönetileni tanımlayan bir dizi ikili zıtlarla bölünmüş bir dünyadır. Postmodernist düşünce özellikle modernliğin bu ikinci mantığına kafa tutuyor ve bu bakımdan modern patrimoniyalizm, kolonyalizm ve ırkçılık söylemlerine meydan okuma mücadelesi verenlere önemli kaynaklar sağlıyor. Postmodernist teoriler bağlamında, kültürümüzün ve

aidiyet duygularımızın melezliği ve müphemliği modern kolonyalist, cinsiyetçi ve ırkçı kurguların arkasında duran ikici Ben ve Öteki matığına meydan okuyor görünür. Benzer bir biçimde, iktidarın evrenselleştirici söylem ve yapılarının totalitarizmini çürüten farklılık ve özgünlük üzerine yapılan postmodernist vurgu, parçalanmış toplumsal kimliklerin olumlanması hem modern öznenin hem de modern ulus-devletin egemenliğine, getirdikleri bütün hiyerarşilerle birlikte, karşı çıkmanın bir aracı olarak ortaya çıkıyor. Bu postmodernist eleştirel duyarlılık bu açıdan son derece önemlidir, çünkü modern egemenliğin bütün gelişim seyri açısından bir kopuş önermesi (ya da belirtisi) olma özelliği taşıyor. En temel ve indirgemeci bir formüle döküldüğümüzde, postmodernist teoriler birçok yandaşı tarafından tek bir ortak bölünle tanımlanır; genel bir Aydınlanma saldırısı. Bu açıdan bakarsak, eylem çağrısı bellidir: Aydınlanma sorundur, çözümü ise postmodernizmdir (Hardt- Negri, 2001: 158-159).

İşte, postmodernizmin gerek estetik bir kategori olarak, gerekse toplumsal bir kuram olarak ortaya çıkmasında ve devşirmeci (eklektik) bir özellik göstermesinde en önemli pay bu oluşumdur: Ayrışmanın yerine eklenme, çözümlenmenin yerine birleşim,

yabancılaşmanın yerine bütünleşme...

Bu bağlamda özne kavramı yeniden yorumlanmıştır. Daha önce bir nesnelere düzenini oluşturduğu ölçüde önem taşıyan fakat o nesnelere düzeniyle arasına girmiş olan yabancılaşma yüzünden kendi öznesinin farkında olmayan kişi, artık nesneyi kendi tüketimi, dolayısıyla da öznesini öne çıkardığı ölçüde anlamlı kabul etmekte, giderek öznesini nesnelleştirme çabası göstermektedir. Yeni mimarinin aynalarla bütünleşmesinin bir nedeni budur; bireyin kendisini, o güne değin simgesel anlamıyla kazanmış olan gökdelenlerin üstünde görmesi ve öznesini nesnenin 'üstüne' yerleştirmesi. Hegel felsefesinde özne ve nesnenin aynı olmalarından, öznenin dışında duran nesne olarak kavradığımız şeyin tarih içinde eylemde bulunan öznenin ürünü olmasından ve dolayısıyla öznenin kendisini biçimlendirdiği nesneye katmış olmasından ötürü, dünyanın gözlemcilerle ikici ya da çok katlı görünmesi bir yanlısamadan ibarettir. Hegel'e göre bilgi, kendinde şey ile özne arasında bir yer tutan çarpıtıcı bir mekanizma değil, hakikate doğru ilerleyen, çelişkilerin motor işlevi gördüğü tarihsel bir serüvendir (Küçük, 1993:211).

Bu yaklaşım kendisini sanatın devşirmeci (eklektik) tüm

açılımlarında gösterir. Özellikle Baudrillard'ın taklit (simülasyon) kavramıyla birlikte ele aldığı 'uyum' olgusu çerçevesi içinde bakılırsa günümüz sanatının yaşanmış tüm gerçeklikleri bir arada barındırma çabasının kökenleri de anlaşılabilir. Bir yandan geçirdiği yüzyıllık yabancılaşma sürecinin belirleyicisi olan 'katagorileşmeye' karşı çıkma kaygusu, dolayısıyla da her sanat akımı ve döneminin bir başkasını yadsıyan bir kategori olarak değerlendirilmesine duyulan tepkinin aşılması çabası, bir yandan da yeni gerçekliğin kopmaları, kırılmaları değil, bütünleşmelerle oluşmasına yönelik değerlendirmeler sanatsal üretimi farklı anlamları üst üste çakıştırarak gerçekleştirmiştir (Kahraman, 1992:3).

İçle dış mekanın sınırlarını yüzeyin menkul değerini artırmak için belirsizleştirip "farklılık bağlantı kurar" laf yağmurunda kurmaca ile teorinin iç içe girmesine çanak tuttuğumuzda, modern ruhun yeni bir dönüşümü olan postmodernist rasgelenin hücumkarlığında seyricisinden bütün televizyon kanallarındaki bütün ekranları aynı anda görmesini bekleyecektir. Malların çeşitliliği artık ancak hipermarkete sığmaktadır. Yüz binlercesi içinden yüzünü hızla seçebilmek için beynimizin bilgisayar gibi önceden kodlanmış olması gerekmektedir (Özarkın, 1992:15). Postmodernist çeşitli kumaşlardan yamalı etek ucunda, modern ütopyanın varsaydığı gibi toplumu sonuç haliyle kavramak, bütünlemek, yönlendirmek, yönetmek mümkün değil. Toplum birleştirilmiş bütünlük, bir birleşmişlik midir sorusunu yeniden yineleyerek sordurtuyor. Geleneksel sayısal sınırlar artık karar vericilerin, mesleki, sendikal, siyasal, dini örgütlerin başlarından ibaret bir tabakadan oluşmaktadır (Özarkın, 1992:17-18). Basit ve yalın ifade düşüncesi, bazen tüm anlaşılabilirlik iddialarına rağmen, postmodernist ustaların aklından çıkmaktadır. Gizemli şeyleri açıklığa kavuşturan, yerleşik yapıları çözüp bozuların kendileri, gizemlerinden ve kalıplarından arındırılma ihtiyacındadırlar. Sık sık kendilerine özgü deyimlerin, belirsiz kavramların ve anlaşılmaz terimlerin batağına saplanmaktadır (Ahmed, 1992:11).

Jean-François LYOTARD "Postmodern Durum" adlı kitabında (sf.80) Postmodern akım için şunları söylemektedir: "Bütün dil oyunlarının bir kendi-bilgisine (hatta yasa koyucu bilgi alanına girmeyenleri bile) yükselmelerine katkıda bulunmaktadır. Gündelik söylemi bir tür metasöyleme doğru sarsmaya yönelir.

YENİ PYGMALION

Kültür - Sanat Dergisi
Sayı: 22
NİSAN 2004
• • •
Her ayın ilk cuma günü
yayımlanır

YeniDÜZEN 'le birlikte

THE COMMON POEM OF CYPRIOT POETS *

KIBRISLI ŞAİRLERİN ORTAK ŞİİRİ*

YES: WHAT A JOYFUL WORD!

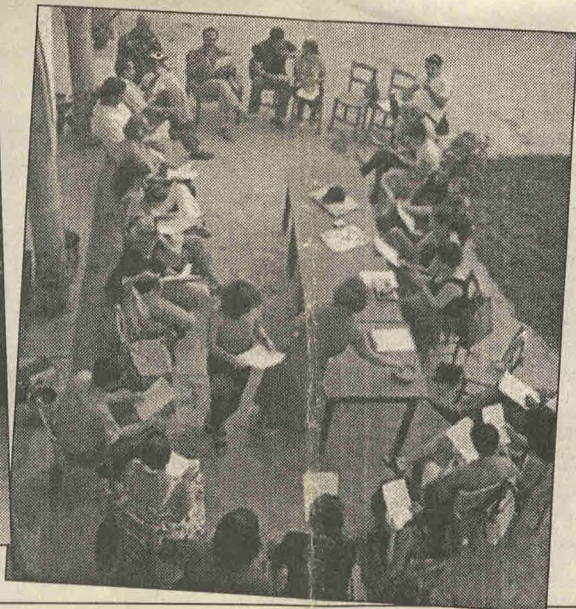
EVET: NE SEVİNÇLİ KELİME!

Yes, to a bird with open wings
To the open sky, to the open sea
Yes, to lips open to a smile
To a wish, to hope
Magical words
The revenge of silenced hearts against history
While kissing the wind of love
To share the same flame
Sing the same song
Be drunk with the same passion
Make love under the same moon
Let my heart my body be light
So that I can speak
What is Greek what is Turkish
Are they two houses exchanging each other
Are they two lives filled to the brim
Emptying themselves
into sand bags
Yes, I said as though drawing a beautiful bird
Nearing extinction
I am handing it over to you
So that you can add yet another colour
A bird hidden for so long in my heart
A YES bird; so close to bursting my heart open
Take this joy
Attach it to the bird's wing
As though planting new saplings
In a beautiful forest
I sit, sweating, breathless
So as to send a wave from deep inside me
Look there, at the abyss of my heart
That thing amongst the flames is "Yes"
Life will fall, like a star
And we will also change
Yes, a palm open to the other
To the different, to the unknown
I passed through the border amongst
The rumble of thousands of migrating butterflies
I know this day of May will be the day
The dead will awaken only once
Your stones
We will bury
In the foundations of our common house
Oh wall
The whole universe
Fits into a single word!
Yes: What a joyful word!
To sing the song of heavenly love
Say Yes! To your good neighbours in exile
Open the doors ajar with your hands
Say yes! Let's come out onto the doorsteps
Clean out our wounds
Kiss by kiss

Evet, kanatlarını açmış kuşa
Açık göklere, denizlere
Evet, gülümsemek için açılan dudaklara
Bir dileğe, bir umuda
Büyümlü sözcükler
Susmuş yüreklerin intikamı tarihten
Aşkın rüzgarıyla öpüşürken
Paylaşmak aynı alevi
Aynı şarkıyı söylemek
Aynı tutkuyla esriyip
Aynı ay altında sevişmek
Kalbim ve bedenim hafif olsun
ki konuşabileyim diye
Rumca nedir ve Türkçe
İki ev midir birbirini değişen
İki hayat mıdır biriken, kum torbalarına
boşaltıp içini
Evet, dedim
çizer gibi soyu tükenmek üzere olan
güzel bir kuşu
Sana uzatıyorum
Bir renk de sen kat içine
Kalbimde ne zamandır saklı bir kuş
Bir E(VET) kuşu; kalbimi patlattı patlatacak
Al şu mutluluğu
Kuşun kanadına tak
Yeni fidanlar diler gibi
Bir güzel ormana
Oturuyorum, terli ve nefes nefese
İçimden bir dalgayı göndermek için
İşte orada, yüreğimin uçurumlarında
Ateşler içindeki o şey "evet"tir
Kayacak hayat da, bir yıldız gibi
Ve değişeceğiz biz de
Sınırı geçtim... Göç eden
Binlerce kelebeğin gürültüsüyle
Biliyorum bu Mayıs günü o gün olacak
Ölümler bir kerelik canlanacak
Senin taşlarını
gömeceğiz
Ortak evimizin temellerine
ey duvar
Tek bir sözcüğe sığmış
Bütün evren
Evet: Ne sevinçli kelime!
Söylemek türküsünü gökçe bir aşkın
Evet de! Sürgündeki iyi komşularına
Aralayıp kapıları elinle
Evet de! Çıkalım kapı önlerine
Yaralarımızı ayıklayalım
Öpe öpe

(Neşe Yaşın, Filiz Naldöven, Lily Michailidou, Fikret Demirağ, Elli Peonidou, Zeki Ali, Takis Hadjigeorgiou, Tamer Öncül, Feriha Altok, Neriman Cahit, M. Kansu, Stephanos Stephanides, Gür Genç, Jenan Selçuk, Michalis Papadopoulos, Aydın Mehmet Ali)

(*) Kıbrıslı şairlerin BARIŞ ve Çözümüne EVET için, Büyükhan'da düzenledikleri ortak etkinlikte yazdıkları şiir.

- eski yazılar -

.hançer yarası:

çıkart ve koy direncini ortaya
ihanet hiç geçmemiş gibi aranızdan
koş gecenin isyanına
keskin hatıraların sularına gir
bırak körpe düşlerini dalgalara
savrul bir kez daha düşerken
adını unuttuğun kör buluşmalarda

kopar dilini ve dayan bütün sorgulara
uzak kıyılarda gezin
güneşi düşün teninde soğuk ve karanlıkta
issizlik örtün bedenini
acı bir sevdâ gibi inlesin hücrelerin
sus ve bil ki en onurlu itiraftır sessizliğin
sırtında o hançer yarası kanadıkça

.parantez:

aynı parantezin ağır satırlarında
yazılmak için
en güzel kalabalığa
yine yer alır mıydın
düşse eksile
hiç kimse kalmayacak olsa da
gölgelerden başka geriye

.kelimeler:

ateşin soğuyan küllerinde
gerinip duran o kaygan dil -ölü belleğimde-
herşey başka tekrarı mıydı yaşadıklarımızın
düşünmek ruhumu esir alan
konuşmak yalan söylence
o yolculuklar ki gecemin fikrinde
beklemek yorgunuyum hâlâ
yazılmayan kelimelerde

Hakkı YÜCEL

BİR EL GEREK

Doğan güne
bir şaplak gerek,
şöyle iri bir el
- izi kalacak -
şafağın pembe kalçalarında...

Ölü doğan bir günü daha
kim görmek ister
ömrünün mezarlığında...
İri kıyım bir el gerek
- güçlü bir şaplak -
boşaltmak için dünün
kirl, suyunu...

Eline çabuk bir el gerek
yaşatmak için
peşpeşe gelen günleri.
Kağıda boşalan mürekkep
nasıl buluşturursa
(kesik kesik dizeleri)
öyle birleşmeli günleri
- ki, hafta olsun,
ay olsun,
yıl olsun günler. -

Yoksa ne anlamı kalır
Yüce Tarih'in !..

01-08-2003
Tamer ÖNCÜL